

Nyilas Atilla

Kispiri

Édesanyja, apai nagynéném a nagy,
ő azért a kicsi.
És mint kiderült fiam keresztelőjén,
kereszt(fél)testvérem is.
Elveszítettem ő életemmel,
emléke se maradt velem,
ám (kereszt)apánk halála révén,
az (újra)egyesített nagycsaládban
rátaláltam.

S most úgy vagyok vele,
akár azon a megkerült fotón,
talán gyárépület melletti kopár telken,
egy görbe fatörzs előtt,
térdén gyűrődő harisnyanadrággal,
fekete-fehérben állunk,
nyújtom feléd a kezem,
(mintha) valamit adnék neked,
de nem tudom, mi az.
Ha hosszabban nézegetem a képet,
már-már emlékezni vélek.

Panelprogram

Legyen egyetlen hely, ahol rend van.
Egyetlen hely, ahol rend van. Legyen
hely, ahol rend van. Legyen egyetlen
ahol rend van. Legyen egyetlen hely,
rend van. Legyen egyetlen hely, ahol
van. Legyen egyetlen hely, ahol rend
legyen egyetlen hely, ahol rend van.

Balázs Ildikó

Christl Greller Mozart-ciklusáról

Mozart zseniális és ellentmondásos figurája számos művészt ihletett meg, hogy a számtalan biográfia mellett csak két olyan ismert művet említsek – egyet a magyar, egyet a német irodalomból –, mint Szabó Lőrinc *Mozart hallgatása közben* című nagy lélegzetű versét vagy Eduard Mörike *Mozart auf einer Reise nach Prag [Mozart prágai utazása]* című kisregényét.

Christl Greller költőnő *zartART* című, több mint ötven verset tartalmazó lírai életrajza két év alatt készült, Mozart-zene hatására. A versek cím nélkül, keletkezésük sorrendjében sorakoznak a kötetben, ám a költő a kötet szerkesztésekor kronológiai elvet alkalmaz, miközben végigkíséri a művész útját gyermekkorától haláláig, sőt kultuszát is megverseli. Nagy empátiával éli bele magát a klasszikus kor nehezen dobozolható zsenijének életébe, miközben Mozart életének egy-egy állomásáról pillanatfelvételeket készít. A *zartART* címet viselő versek közben felbukkan egy-egy városnév évszámmal: Salzburg 1756, Bécs 1762, London 1765, Párizs 1778, Prága 1784 – ezek európai tartózkodásának helyszínei és évei.

A német cím – *zartART* – szójáték, amely maradéktalanul nem fordítható le: a *zart* szó gyöngédet jelent, ugyanakkor Mozart nevének második szótagja is, az *ART*, mint ismeretes művészetet jelent, de ez a szó is Mozart nevének vége. Mozart „gyöngéd művészté”-re, valamint a már „zsenge gyermekként” is befutott művészre asszociál az egyszerű költői szóalkotás.

Greller pillanatképei, pillanatnyi drámái – ahogy egyik kritikusa, Georg Kövály nevezte – kíméletlenül rántják le a leplet a valóság egy-egy összefüggéséről: hatalmasokról, kisemberekről, a kétpólusú világ feszültségeiről, szegénység és gazdagság ellentmondásáról. Mozart máig tartó kultuszát is megkérdőjelezi: zseniális alakját nem kímélve pellengérré állítja érzéki túlfűtöttségét, ugyanakkor elesettségét is, ami az anyagi világban való forgozódását illeti, ám méltányolja fenyegető bátorságát, amikor a császári udvar üresfejűivel gúnyolódik és igazságérzetét, amely csupán önsorsrontó cselekvésekre készíti. A mítoszok és pletykák által emberfelettivé magasló zseni alakját lecsupaszított valójában mutatja be: a halandó, gyarló embert, akinek tehetsége, szikrázó génusza kötelez, de elkötelezettsége ijesztően túlmutat családon, emberi kapcsolatokon. Így válik érthetővé, hogy a már gyermekként Európát bejárt művész nem szerez vagyont, az egyszer kopp, máskor hopp állapota jellemző életvezetésére, háztartására, családfői mivoltára, melyben siralmasan fest (akárcsak Amadé és egyetlen életben maradt testvére, Nannerl, ugyanúgy az ő hét gyerekéből is csak kettő marad életben). Európa nagyvárosait végig turnézó és a császárváros, Bécs uralkodójának kegyét élvező művésszel így fordulhat elő, hogy élete utolsó nagy művét, a *Requiem*et megvásárolják tőle a szerzői joggal együtt, sírja jeltelen, földi emlékét pedig villámgyorsan befedi a feledés, s csak kései korok élesztik fel újra.

Christl Grellernek a német nyelv megújítását célzó unikátumai, azaz egyszer költői szóalkotásai, amelyeket egyetlen szótár sem tartalmaz, izgalmas és ugyanakkor nehéz feladat elé állítják a fordítót. A már említett címkötésen kívül hasonló szóalkotások a szövegben: késtekintet, csillagköpönyeg, hangjegy-korsó, ütem-tál, szigetcsönd, szívfül, szikraszinkópa, szívvirágtiszta, szívszétverve, szentlelkesülve, sebnýtott, hangittasan, vakvörösen, billentyű-szökellőn, billentyűperzselőn, világfeledve. Homonímiákat, azaz azonos vagy hasonló alakú szavakat, szóisméltődéseket keres, gondolatritmusokat alkot: „úsznak. elúsznak”, „az ajándék. az adomány. az átadás”, „az egész életet / egyetlen dimenzióból méríteni, / a kimeríthetetlen sokféleség / dimenziójából”; „van / sok viszonya, / soha sincs jó viszonyban a pénzzel”. A törés szóra írt játéka korábbi verseskötetét (*Brüche/Aufbrüche*) idézi: „sírok feltörése. / törekvés saját jövőbe. / és megtört szív itt is, ott is”. Letisztult nyelvében a szójátékok az elgondolkodtatás eszközei.

A templomi szertartás hangulatát idéző latin szavak (*dominus vobiscum, requiem*), valamint a zenei utasítások olasz kifejezései (*tutto molto vivace, da capo al fine, andante con moto, crescendo, furioso fortissimo*) nemcsak hangulatidézők, hanem a szöveget is ellenpontozzák.

Ebben a ciklusában is helyet kap a halál-motívum – „a meghalás brutális intimitása” –, sőt a haláltánc is megjelenül, mint Christl Grellér állandó témája: „négykezeset játszik amadé a halállal”.

További fordítási nehézséget okoznak a határozói igeneves szerkezetek, amelyeket a fordító igyekezett személytelenségükben meghagyni, ám a magyar nyelv jellegéből adódóan több helyen cselekvő alakokat kívánt. Ezek a szerkezetek a német szövegben az igéket helyettesítik, és a befejezettség, de akár a megváltoztathatatlanság érzését közvetítik (beletorkollva, át-kerekezve, meg-rendítve, meg-hódítva, futtatott, űzött).

Nem pusztán formai, hanem gondolkodásra készítő megoldás a sorok megtörése olykor egy-egy névelő kedvéért is. Hasonló célt szolgál a központozás megtartása mellett a kisbetűs mondatkezdés, sőt a németben kötelezően nagybetűs főnevek is kisbetűsök maradnak. A kisbetűs szöveg a folyamatos olvasást megakasztja, és gondolkodásra készítet – racionális líra. Christl Grellér lírai portrészorozata amúgy is férfias mű. Női beleérző képessége lehetővé teszi, hogy mint egy kukucskáló dobozba – amolyan mai voyeur-ként – bepillantsunk Mozart életébe – időt, távolságot félredobva.

Az eredeti, német nyelvű *zartART*-kötet a 2006-os Mozart-év tiszteletére jelent meg három művész közreműködésével: Christl Grellér szövegeit Milu Löff-Löffko képzőművésznő színes festményei, metszetei illusztrálják, ugyanakkor a kötethez mellékelt cd-n Mozart-korabeli hangszereken játszik Richard Fullner zongoraművész Mozart-műveket. A Felsőmagyarország Kiadónál megjelent magyar kiadást szintén Milu Löff-Löffko képzőművésznő képei illusztrálják.

Christl Grellér (Bécs, 1940) további kötetei: 1998 *Der Schmetterlingsfüßler*: elbeszélések; 2002 *Törések (Brüche)*: versek, fordította Balázs Ildikó; 2002 *Nachtvogeltage*: regény; 2002 *Schatten werfen: elbeszélések*; 2004 *veränderung ist*: versek; 2004 *A pillangólábú*: elbeszélések, fordította Balázs Ildikó.

(Lapunk korábban a következő Grellér-műveket közölte, valamennyit Balázs Ildikó fordításában: Az éjszaka fénye = 2002/1. szám, Kifelé = 2002/1. szám, Tökéletes harmónia = 2004/1. szám.)

Christl Greller

zartART

Mozart-inspirációk, -impressziók, -interpretációk

- részletek -

zartART 25

a hangjáték.
amint fellengzősen előgurulnak
kerítésük öt drótja közül,
tornáznak a vonalak
vékony kötelei fölött, látszólag
zabolátlanul, ám mégis
a mester
könnyű kezétől
idomítva.

mint könnyű asszonyi léptek -
oly könnyeden
a hangokat odahelyezni, odatépdetni, a toll
alig győzi.
ez a pillanat az
égbe rugaszkodásé - -

és csend, a zene lánytestvére,
elindul
és szikrázik.

zartART 36

játszd nekem a halál dalát, halál!

táncoló bécs, teli temetővel,
gyászmenettel, pompás temetéssel.
a büszke király aranykoronával
nem a farsangi-, nem: a
gyászmenetben.
embercsont-furulyán
játszik és tovalibben
s a szemüres főt
felém fordítja - -

a fanyar oboahang.
a paripák ijesztő nyerítése.
a kiszabott végzet.
és zene,
színesen és sugárzón, mint templomablak
az örök hallgatás előtt.

zartART 40

négykezeset játszik: amadé -
és ama koronás.
a sötét zeneszerző, az ő rettegett
barátja.
tovaviharzó kezekkel áramlik,
sötéten és szenvedélyesen.
a vágyak még nem múltak el...

az odatapadó testet letépni, a
testet letépni, leszakítani, hogy ne tapadjon a
léthez.
a dóm súlyos harangzúgása, ütemadó
születéstől a sírig
a magányos finálé:
a haldoklás
brutális intimitása.

kukucs-kálódoboz: london 1765

szemből jövő forgalompokol
és hintók. és
toporzékolva és fújtatva és verődve
a fogatok, mint duettek, kvartettek, szextettek.
megvasalt kerekék
szikraszinkópái. fölöttük
tenorok és basszusok, szoprán
a piacokon és a sikátorokban, tutto
molto vivace. katonaszabályák
mögött
a kastély szürke hűvössége,

szigetcsönd.

(fordította: Balázs Ildikó)

Necz Dániel

Fehér kórus

Nem könnyű dolog.
Az ének már rég a torkukba száradt.
Nehéz dalra fakasztani e tépett tollú
pacsirtákat.
Segít majd a szív félreverése,
segít majd a szike,
s a délutánok beforratlan csontjai,
míg végül önmaguknak lesznek chansonjai:
a köröm párnát kapar, felcsendül
néhány cserepes száj repedt trombitája,
s hozzádobol kísérőként a szervek sújtólégrobbanása.
A fehér köpeny verdes, a szem légüres ütem,
kottaként fonódnak egybe a steril műtőtermeken;
a mankó ráadásért kopog, a kanül már belefáradt,
és elereszti lassan a hosszú érfurulyákat.
Késődélután van. A hajszálak vége már a Másvilágban.
Csak egy-egy ujj dobol még, egy-egy fog kocog,
a szemekből fáradtan csöpög a tekintet,
és lassan kisimulnak az utolsó dallamok.

Alku

Fehér homok forgott a szélben. Csontfehér volt és durva, szemcsés, olyan apró szemű, amitől tüsszent az ember. Mindig az első fénysugárral jött. A legtöbbször nyáron. Egyszer egy geológus kimutatta, hogy a helyi síkságok buckáit morzsolja ilyen apró szeműre, és repíti ide a szél.

- A boltba megyek - mondta anyus. Mindig a boltba ment, ami már régóta bezárt. Bemászott a kitért üvegajtón, álldogált egy kicsit, beszélgetett a többi öregasszonnyal, aztán hazajött. Kellett neki a napi séta. Igazából évről évre kevesebb volt az épület a faluban. Tavalyelőtt zárt be a cukrászda, azelőtt egy évre a fodrászat. Mintha elvándorolnának a házak - gondoltam. Csak a sírkert bővült. Félévente újra kellett verni a kerítést, egy-egy méterrel távolabb.

Ha kinéztem az ablakon, a bedőlt templomot láttam a főutca végében. Állítólag egyszer eltévedt itt egy orosz tank, és az ment át rajta. Azóta a pap mindig otthon misézett, de csak ünnepnapokon, és jelképes összegért. Az templom mellett a kiskocsmá, a Kakasvár (aminek innen csak rikító, piros kakast ábrázoló cégére látszott) állt, ma reggel ki is nyitott, amíg a tulaj megivott néhány felest, utána bezárt. Csak akkor nyitotta ki, ha inni akart, még kérésre, vesztegetésre, fenyegetésre sem engedett, sőt olyankor daczból nem is ivott jó sokáig. A város valamikor a század elején - a folyó kiszáradása előtt - még virágzó folyami település volt. Egy eltévedt hajóskapitány alapította még háromszáz éve, aki csempészett, meg fosztogatta a kisebb halásztelepüléseket. Állítólag ő volt az ősem.

Harmincöt éves voltam, és anyámmal laktam. Nem szégyelltem. A faluban mindenkire jutott egy öreg, de az sem volt ritkaság, hogy egy öregre egy másik öreg jutott, vagy kettő. Fialok már egyáltalán nem voltak.

- Vevő jön! - kiabálta anyus. Egy nagy zsebórával babrált az ablak előtt. Igazából mindig volt nála valamilyen óra, a helyiek adták neki szájalomból, mert tudták, hogy imádja őket. Szétszedte majd összerakta az összes szerkezetet, mintha csak az időt kereste volna bennük. Soha sem találta meg, de mindig nagyon elégedett volt.

Egész délelőtt tárgyaltam. Szívós üzletfél volt. Nem akart megegyezni. A comcédiban sokkal olcsóbb - hajtogatta idegen akcentussal. Ezt nem voltam hajlandó elhinni neki, mivel egyáltalán nem volt szomszéd település. Az tíz éve vándorolt el templomostól-főutcástól.

A koradélután a temetőben töltöttem. Rágyújtottam, és felköhögtem. Nem bírtam már úgy a füstöt, mint régen. Talán nem is a füst, hanem a homok volt az oka - gondoltam. Annyi port lélegzünk itt be egy élet alatt, hogy tényleg csak az marad belőlünk, ha legördül a függöny. Csontfehér, apró szemcsés homok, amit szétsodor a szél, mint egy-egy tépett kiáltást.

A temetkezés errefelé egyébként nem volt divat. Meg kellett is a hely. Csak a régiek közül hantoltak ide egy-kettőt, amikor még nagyon tisztelték egymást az emberek. A falusiak már egy bő évtizede, ha szükségét érezték, egyszerűen csak kivándoroltak a síkságra. Néhány napi szárazélelmet, meg egy kis vizet vittek, búcsúztatta őket az egész falu, és a pap olyankor még jelképes összeg nélkül is misézett egyet röptében. Azok a napok voltak a legszebbek. Miután kikísértük a távozókat a faluból, elbeszélgettünk róluk, akár órák hosszat is. Olyankor a Kakasvér is kinyitott, ittunk-ettünk, jó volt. Még a cigaretta is jobban esett.

Késő délután visszajött a vevő, és megegyeztünk a helyről. Megmutattam neki a sírt, ő pedig mosolygott. Szlávós kiejtése volt. Amolyan balkáni figura volt, napszemüveget viselt, és egy nagy, szénfekete terepjáró várta a sírkert előtt. Olyan volt, mintha csak az alvilág országútjaira tervezték volna.

- Öccázezer? Olcsóbb comcéd falu - mondta még mindig, pedig ő is tudta, hogy nincs szomszéd falu.

- Négyszáz, de egy éven belül kéne beköltözni. Tudja vállalni? - kérdeztem.

- Ahonnan én jövök, ott mingyen vállalható - mondta büszke mosollyal. Szerencsére egy félreeső helyet sóztam rá, valami úrgazdag alkoholista mellé, akiből alig bírtam kihúzni valamicskét. Az ilyen megérdemli a rossz szomszédot egy örökkévalóságig.

Az üzlet után körbevezettem a telepen. A kihűlt alkoholistát világklasszis operaénekesként mutattam be; halotról vagy semmit vagy jót, akkor meg inkább jót.

A vállalkozásról is kérdezett, én pedig büszkén meséltem. A temetőt csak a külföldi, vagy gazdag környékbeli vendégeknek tartottuk fent. A létesítményhez tartozott egy japánkert kertésszel, egy gyümölcsös lugas, olyan, hogy az elysiumi mezőkön sincs párja, a sírkövek között felállított hangszórókból pedig nyugtató zene sugárzott. Az egész falu ebből élt. Temetőturizmusból, ahogy a környéken hívtuk.

- Egyébként, ha kell, tudunk katonai temetést díszezreddel, siratóasszonyokat, nevetőasszonyokat (állítólag ez valami új divat, hogy örülni kell a halott tiszteletére), asszonyokat, nőket, gyerekeket, emlékkoncertet, emlékeket, sőt még szülőket-testvéreket is. A nagyon régi barátok ingyen, az az akció része - magyaráztam.

A temetőről látni lehetett a kiszáradt folyómedret. Megálltunk, cigarettáztunk, és néztük egy ideig. Századokkal ezelőtti vitorlások álmodtak a föld alatt. Elképzelttem, ahogyan én is finom, szemcsés homok leszek, mint a többiek. Belélegeztem majd, és megtelnek velem az élők - megborzongtam. A mellettem álló férfira néztem, és arra gondoltam, hogy nemsokára, ha már minden ház elvándorolt, az egész falu ilyenekkel lesz majd tele. Mosolygó, napszemüveges hullákkal.

- Legyen inkább háromszáz. Csak hozzon még valakit. Tudja vállalni? - kérdeztem.

- Ahonnan én jövök, ott mingyen vállalható - mondta büszke mosollyal. Éreztem, hogyha rajta múlna, egy nap alatt benépesedne ez a hely.

Só Balázs

Amíg ki nem

Villamoson állok. Az esti bor és a reggeli kávé íze keveredik a számban a délelőtti zápor illatával. A két ajak összeszorul, nem maradhat rés, harapni, rágni, nyelni kell, amíg ki nem tisztul a száj, pont úgy, mint mikor annyira tele van mondatokkal, hogy egymás szorításától egyiket se lehet már kimondani.

A következő pillantás óta

Ahogy kiléptél az ajtón, meg-
láttam valamit a szemedben,
amit tudtomon kívül már rég-
óta kerestem, mondtam neked,
te zavarodban hirtelen lehuny-
tad, a következő pillantás óta az
a valami az, amit nem találunk.

Feladat

Elképzelni vagy álmodni egy tájat, aztán embereket rajzolni belé úgy, hogy minden testrészük meglegyen és közben ne sérüljön a táj.

Lőrincz P. Gabriella

Ha lesz majd vágyad
Vállamhoz érni,
Lesz majd vállam,
Hogy hozzám érj.
Ha lesz majd csókod,
Mi enyém lehetne,
Lesz majd ajkam,
És visszacsókolok.
Ha lesz majd éjjel,
Mit tőlem kérsz,
A delet is feketévé teszem.
De, míg nincs szükséged rám,
Addig nem létezem.

Istentelenül

Ott volt a bábéli toronyban,
A magát magasztaló
Vámszedő hitében,
A megkövezett
Szajha szerelmén,
A meg nemtérő latorkereszten...
Ott volt.
Mindenütt ott volt
Az Isten.

És ott van az
Öngyilkos kézben,
Az áruló szájban
A hazug szerelemben,
A rákos tüdőben,
Májban,
Agyban,
Vérben,
Szemben.
Ott van.
Ott van,
Hogy nincs ott
Az Isten.

Bene Zoltán

Nincs kegyelem

I.

Szentkálnay százados keze hónapok óta remegett. Isaszeg után vette először észre, azon az éjszakán, amikor az a gyerek vért hányt, mielőtt kiszenvedett. A százados hetekig viselte a vérfoltot az egyenruháján. Komoly erőfeszítéssel úrrá lett a kézremegésen, óvatosan újra a szájához emelte, pontosan az ajkai közé illesztette a szivart. Hagyta, hogy az orosz gyűjtsa meg.

– Amerikai – közölte az orosz. Franciául.

Szentkálnay százados bólintott, tudomásul vette, hogy az óceán másik partjáról származó dohányt tart az ujjai között.

– Hallgatom, mon capitaine – szólt ismét az orosz, miközben leült Szentkálnayval szemben.

A százados újra szippantott a szivarból, hosszan fújta ki a füstöt, figyelte, ahogy kavarog a szűkös helyiségben.

– Ön nem elkötelezett a Habsburg császár irányában, mon colonel.

– Én a cár őfelsége irányában vagyok elkötelezett, aki az Ön császáranak barátja.

– A Habsburg császár nekem nem császárom. Királyom sem volt sosem, nem koronázták meg... Ám ha megtennék, sem ismerném el!

– Ön republikánus?

– A Habsburg-házat megfosztottuk a tróntól. Én a független magyar állam hadseregének tisztje vagyok, mon colonel.

– Ilyen állam nem létezik – legyintett az orosz. – Seregeik két héttel ezelőtt letették a fegyvert. Fővezérének hadseregparancsa Önt is erre kötelezte volna. Ön azonban, akár valami hegyi rabló, az erdő rejtekéből lövöldözött ránk. Ez nem vall úriemberre, mon capitaine!

Szentkálnay százados elnyomta a szivart.

– Nem tudom, a fővezéremet mi indította arra, amit tett – mondta halkan. – A becsületem és a lelkiismeretem nem engedte, hogy kövessem a parancsot.

– Abban nem akadályozta meg, hogy lesből, orvul gyilkolja az embereimet! – fakadt ki az ezredes.

– Háborúban állunk, mon colonel.

– Ebben téved. A háborúnak vége. Ön köztörvényes bűnöző, mon capitaine.

– Mégis a rangomon szólít...

Az orosz az asztalra csapott, a szeme szikrázott.

– Ne legyen szemtelen, gróf úr! Úriember vagyok, udvariasságomat ne hánytorgassa föl!

– Udvariassága nem személyemnek szól, mon colonel – felelte nyugodtan Szentkálnay.
– Őszinteséget kíván? – kérdezte élesen az ezredes. – Legyen. A nővére igen kedves asszony. Mondhatnám, vonzó özvegy. Szándékomban áll öt magammal vinni Pétervárra. Ő sem zárkózik el előlem, úgy vélem...

Szentkálnay százados gúnyosan elmosolyodott.

– Nem vagyok gyerek, mon capitaine! Biztosíthatom afelől, tudom, hogy nem szerelemből tart velem a hölgy.... Ha velem tart egyáltalán. De ha itt marad, csak megaláztatásban lenne része a testvére és elhunyt férje tettei miatt.

– A sógoromat az Ön dzsidásai gyilkolták meg!

– Háború volt, gróf úr! Ön katona, miként én is az vagyok. A sógora nemkülönben. A háborúban ölünk. Ez a dolgunk.

– Minket nem az ölés vezetett – suttogta a százados. – Hanem a hazaszeretet.

Az orosz élesen, erőltetetten fölnevetett.

– Szibéria tele van a hazájukért küzdő bolondokkal! Ezek csak szavak...

– Esmék...

– Szavak! Semmi több. Mit értek el a franciák a forradalmukkal? Halált, halált, halált! Éhséget, nyomort, árulást! És el ne felejtsem: forradalmuk megszülte Napóleont, a pokolfajzat korzikai fattyút!

Az orosz keze ökölbe szorult, majd elernyed. Önelégült mosoly suhant át az arcán.

– Mi pedig legyőztük Napóleont. Mi mindenkit legyőzünk, mon capitaine! Önöket is. Játssza.

– És most mit kíván tőlem, mon colonel?

– Át kellene adnom az osztrákoknak. Sőt! Agyon kéne lövetnem, hiszen Ön gerillaháborút folytatott, s ezzel megfosztotta önmagát és embereit mindennemű jogaitól. Mégsem teszem. Tudnia kell: a nővére miatt. Őszinteséget kért. Őszinte vagyok. Két katonám visszakíséri Önt az embereihez, de még mielőtt odaérnének, az erdő szélén Ön megszökik. Nincs messze a határ. Törökország befogadja.

– És a századom?

– Átadom őket az osztrák hadseregnek, sorsuk felől törvényes uraik döntenek. Az útonállásról hallgatok.

– Velük tartok magam is.

Az orosz ezúttal valódi nevetésben tört ki.

– Még mindig nem vette észre, hogy vége van, gróf úr? Ennek a hősi póznak már nincs értelme. Ön ennek ellenére színészkedik. Holott tudja jól, hogy nem fogom Önt sem lelővetni, sem hóhérkézre adni. A lehetséges családi boldogságom nem teszem kockára egy bukott forradalom bukott figurája miatt.

– És mit szólna ehhez a cár, ha a fülébe jutna? – okvetetlenkedett Szentkálnay.

Az ezredes ismét szívből kacagott.

– Csak nem gondolja, mon capitaine, hogy őfelségét érdekli, mi lesz Önökkel? Mivel úriember, természetesen, kérni fogja császári barátját, hogy legyen könyörületes. De mint uralkodó tisztában van azzal, hogy a rebelliseknek nyakát kell szegni. Példát kell statuálni. Ez a dolgok rendje. Ez az állam bölcs vezetéséhez hozzátartozik. Ugyanakkor egy uralkodó nem lehet kisszerű. Egyes emberek nem számítanak. Az, hogy Ön él-e, hal-e, nem érdekel senkit rajtam és a nővérén kívül. Az elv a fontos: a lázadóknak lakolniuk kell. Lehetőleg úgy, hogy soha többé senkinek ne legyen kedve a rebellióhoz.

– Ön is elvekről beszél, mon colonel...

– A győztesek elveiről, gróf úr! S mivel a győztesek elvei, értelemszerűen jogosak. A vesztesek elvei nevetségesek és szájalomra méltók... De nem kívánom folytatni Önnel ezt a meddő vitát! Az embereit átadom a hatóságoknak, Önt, ha kell, erőszakkal toloncolom át török területre. Végeztem, leléphet!

Szentkálnay százados sápadt arccal, remegő kézzel kelt föl a székéről, vigyázzba vágta magát, kurta főhajtással nyugtázta az orosz ezredes szavait.

– Ön kifigurázott és megalázott, Monsieur Csilingarov – mondta. – Sajnálom a nővéremet és szégyenkezem miatta.

Az orosz cinikusan elvigyorodott, a vállát vonogatta.

– A legyőzött katona sosem szereti legyőzőjét. Ez természetes. Távozzék! Szentkálnay százados kilépett a szobából.

II.

Mantar bég lassan öntötte ki csészéjébe a tömény, fekete italt. Szerette a méregerős kávé, napjában hatot-hetet is megivott. Szomorú volt, félt becsukni a szemét, nehogy megint a fiatal Ahmed rémült tekintetét lássa maga előtt. Alig néhány napja, hogy meghalt. Mantar bég végignézte a haláltusáját. Némán figyelte, ahogy a csonkolt láb kötése átvérzik. Megszorította a fiú kezét, amikor időről időre magához térve túlvilági rémület ütközött ki az arcán. Alig volt több tizenhét évesnél. Alig volt idősebb annál a másiknál, aki hat évvel korábban ugyanígy az ő a karjai között lehelte ki a lelkét. Mantar bég háta meggörnyedt.

– Túl sok a halál – mormolta szakállába azon a nyelven, amin a csaták hevében üvöltözni szokott.

Kopogtak a szoba ajtaján, Mantar bég mordult egyet. Két katona lépett be, egy ingujjra vetkezett orosz tisztet vezettek.

– Foglaljon helyet, mon colonel – szólt Mantar bég francia nyelven.

Az orosz leült, sötéten nézte a török tisztet. Mantar bég újabb csészét vett elő, teletöltötte kávéval. Az orosz elé tolt a csészét.

– Fogyasszon, mon colonel – kínálta. – Jót tesz. Nyugtat, pihentet.

Az orosz belekortyolt az italba. Keveset kilötykölt belőle. Rémegett a keze.

– Lám, a veszteseknek remeg a kezük – jegyezte meg Mantar bég.

– Már egy ideje remeg – mondta az orosz komoran. – Karsz ostromának második hetében kezdte.

– Ismerem az érzést – mosolygott nyájasan Mantar bég.

Mantar bég leplezetlenül vizslatta foglyát, akit ez láthatóan feszélyezett.

– Ismerem Önt? – kérdezte az orosz bizonytalan hangon.

– Nem – felelte Mantar bég. – Nem ismer. Találkoztunk már, de nem ismer, colonel Csilingarov.

Az ezredes bizalmatlanul, értetlenül pislogott maga körül.

– Önök mindenkit legyűrnek, nemde? – csevegett tovább Mantar bég. – Mivel magyarázza, hogy ezúttal mégis elbuktak?

Csilingarov gyanakodva vizslatta fogva tartója arcát.

– Kitűnő fegyvereik voltak – mondta végül. – Nem a török erők kényszerítettek térdre bennünket, hanem az angol és a francia haditechnika.

- Igazságosnak érzi ezt Ön?
– Hogyan tehetném?
– Helyes – Mantar bég elégedetten bólintott. Újra teletöltötte saját csészéjét, élvezettel szűrte a kávé.
– Szabadon fogom engedni, mon colonel. Szeretném, ha töprengene igazságon és igazságtalanságon. Tépelné túlerőn és erőtlenségen. Eszméken, mon ami! A győztesek és a vesztesek elvein.
Csilingarov szinte szoborrá vált. Csak a keze reszketett, s benne a csésze. A kávé az ingére csöpögött.
– Tegye le azt a csészét, colonel Csilingarov. Kár a finom nedűért.
Az orosz óvatosan visszahelyezte az asztalra a finom porcelánt.
– Ön az, capitain Szentkálnay?
– A nevem Mantar bég – mosolygott a másik. – Azt jelenti: gomba. De a gyorsan feltörő ember megnevezésére is használják. Ezredes vagyok, miként Ön. A szultán hadseregében. Korábban százados voltam egy másik ármádiában, akkoriban még a nevem is más volt... Hogy van a kedves felesége önagysága, mon colonel?
Csilingarov lehajtotta a fejét.
– Meghalt. Gyermekegységben. A fiunkkal együtt.
– Sajnálom – a török tiszt arca meg se rezdült. – A katona élete folyamatos veszteség, mon ami.
Az orosz újra fölemelte a fejét, a bég tekintetét kereste. Mikor megtalálta, hosszan farkaszemet néztek. Végül Mantar bég törte meg a csendet:
– Kmetty tábornok többször megverte az Ön bajtársait Karsznál. Mikor a gyáva Williams föladta az erődöt, ő és Kohlmann ezredes úr átvágták magukat a kozákokon, és nagy pusztítást vittek véghez a soraikban. Jómagam szabadcsapataimmal oroszokra vadásztam a Kaukázusban, ahogyan hajdan tettem a Kárpátok hegyei között. Így esett fogságba Ön is a legényeivel. Sok oroszot megöltünk. Erre vártunk évek óta.
– Szép életcél.
– Gondolja?
Mantar bég újra a csészéjével foglalatzkodott.
– Gondolja? – ismételte meg.
Lassan kevergette a fekete italt.
– Gúnyt űz belőlem, mon colonel – mondta melankolikus mosollyal, megadóan. – Ismét gúnyolódik... Ráadásul igaza van. Nem szép életcél és nem nyújtott vigaszt... Gúnyolódik, és igaza van. Egyformák vagyunk, mon colonel. Katonák, semmi többek. Számunkra nem létezik valódi megváltás. Pokolra fogunk jutni... Mert végső soron nekem is igazam van. És az én igazságom most igazabb igazság, mert hatalmam van Ön fölött. Nem Önnek fölöttem, ezúttal nem! Tehát hiábavalóak az ironikus szavak, mon colonel...
A bég tekintete a semmibe révedt.
– A győztesek megengedhetik maguknak, hogy közhelyesek és banálisak legyenek – mondta végül.
Utolsó szavai közben intett a két katonának, akik az ajtó két oldalán álltak, mióta bekísérték a foglyot. Most megragadták Csilingarovot, durván felrántották ültő helyéből.
– A katonáim elviszik a határra, ott elengedik. Végeztem!

Az orosz nem ellenkezett. Meg se nyikkant. Engedelmesen követte a két török katonát. Mantar bég egyedül maradt. Behunyta szemét. Ahmed rémületét látta megint. És a gyereket, aki hat évvel azelőtt lehányta vérrel. Orrába kúszott a vér szaga. Ivott a kávéból. Tor-ka összerándult, vasas ízt érzett a szájában. Lecsapta a csészét az asztalra, a porcelán darabokra tört. Előkotorta a zsebéből a kis, barnás színű tömböt. Kicsiny darabot vágott belőle, összetörte, másik zsebéből apró pipát halászott elő, megtömte a porrá zúzott barna anyaggal. Rágyújtott. Nemsokára könnyebb lett minden. Az orosz már bizonytalán átvégődött a határon.

